

Een archeologische opgraving te Easterein, gemeente Littenseradiel (Fr.)

S.J. Tuinstra

ARC-Rapporten 2008-129

Groningen
13 oktober 2008
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologische opgraving te Easterein, gemeente Littenseradiel
(Fr.)

ARC-Rapporten 2008-129
ARC-Projectcode 2008/092

Opdrachtgever
Dhr. S. Bouma
Bevoegd gezag
Gemeente Littenseradiel
Beheer en plaats van documentatie
NAD Nuis

ARCHIS nummer onderzoek
28728

Tekst
S.J. Tuinstra
Afbeeldingen
B. Schomaker
Redactie
N. van Malssen

Status
definitieve versie

Autorisatie — C.G. Koopstra

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Groningen, 13 oktober 2008

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

De aanleiding voor het onderzoek is de nieuwbouw van een ligboxstaluitbreiding bij de boerderij Wynserdyk 53 te Easterein. De uitbreiding zal komen te liggen op de rand van de nog aanwezige terp en zal hierbij de aanwezige archeologische waarden verstoren. Door de gemeente Littenseradiel is bepaald dat de uit te voeren ontgravingen ten behoeve van de nieuwbouw archeologisch begeleid dienen te worden. De eigenaar van het terrein, dhr. S. Bouma, heeft de opdracht tot het uitvoeren van de archeologische begeleiding verstrekt aan Archaeological Research & Consultancy. De begeleiding is uitgevoerd in de vorm van een definitieve opgraving en heeft plaatsgevonden van 1 t/m 4 en 7 april 2008. Het project is uitgevoerd door drs. S.J. Tuinstra (projectleider), mw. drs. G. Bergsma (veldtechniek), en afwisselend mw. drs. M. Essink en mw. P.Y. Sikkema (veldmedewerkers).

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksterrein ligt net ten zuiden van het dorp Easterein, Wysterdyk 53 (afb. 1). Een gedeelte van de hier nog aanwezige terp staat te boek als monument, AMK nr. 8004 (afb. 2).

1.3 Objectgegevens

Provincie	Friesland
Gemeente	Littenseradiel
Plaats	Easterein
Toponiem	Terp Wyns
Kaartblad	10F
Coördinaten	N: 170.168 / 567.019 O: 170.183 / 566.995 Z: 170.160 / 566.982 W: 170.148 / 567.005
Periode	IJzertijd – Middeleeuwen
Type object	Terp
Type bodem	Klei
Geomorfologie	Kalkarme knippoldervaaggronden

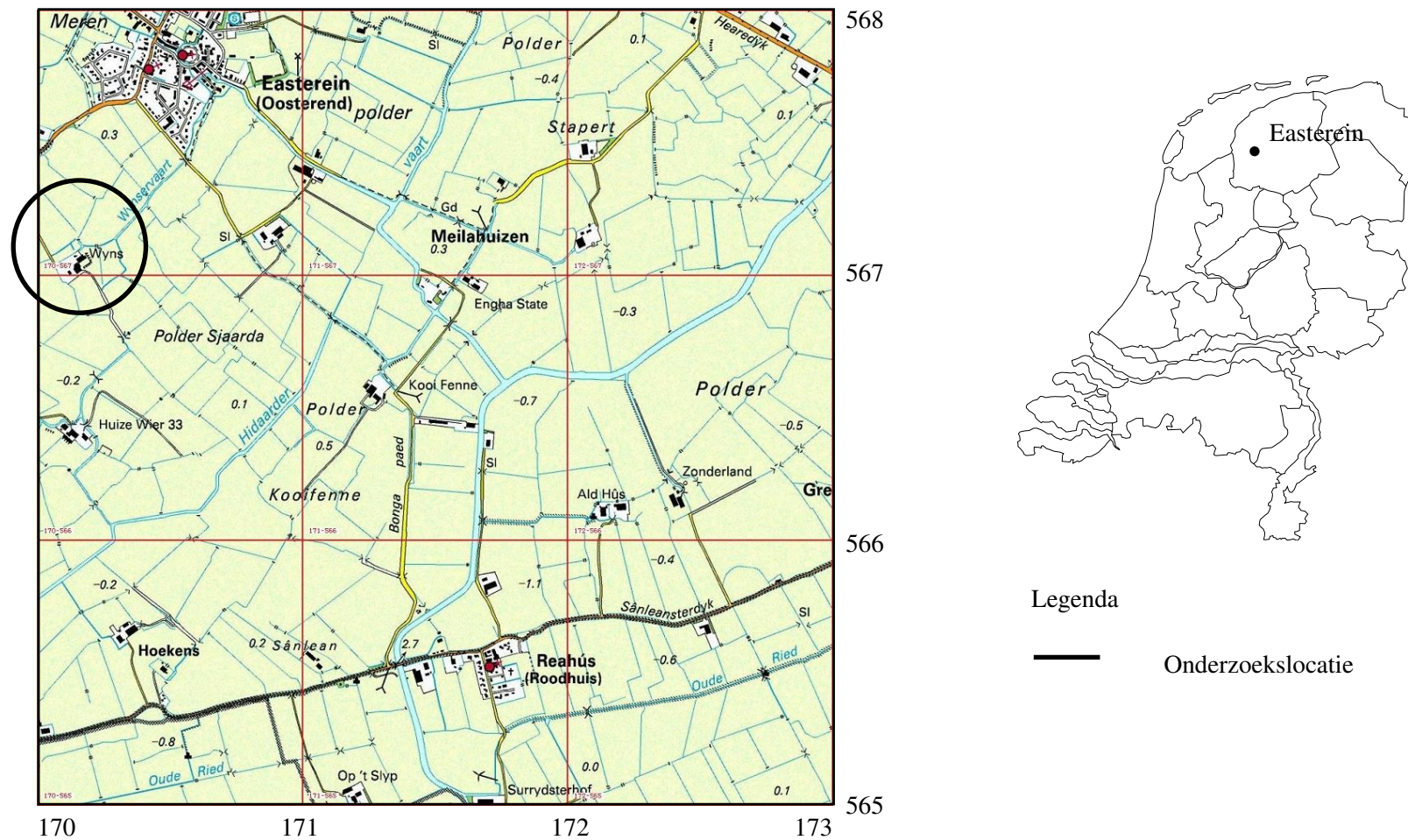
1.4 Doel van het onderzoek

Ten behoeve van het onderzoek is een Programma van Eisen (PvE) opgesteld.¹ In het kader van een ruimtelijke analyse op basis van de terplagen en de grondsporen zijn de volgende vragen in het PvE opgenomen:

- 1 *Hoe ontwikkelde zich de terp.*
- 2 *Hoe werd het nederzettingsterrein binnen de uitbreiding van de stal door de eeuwen heen gebruikt.*

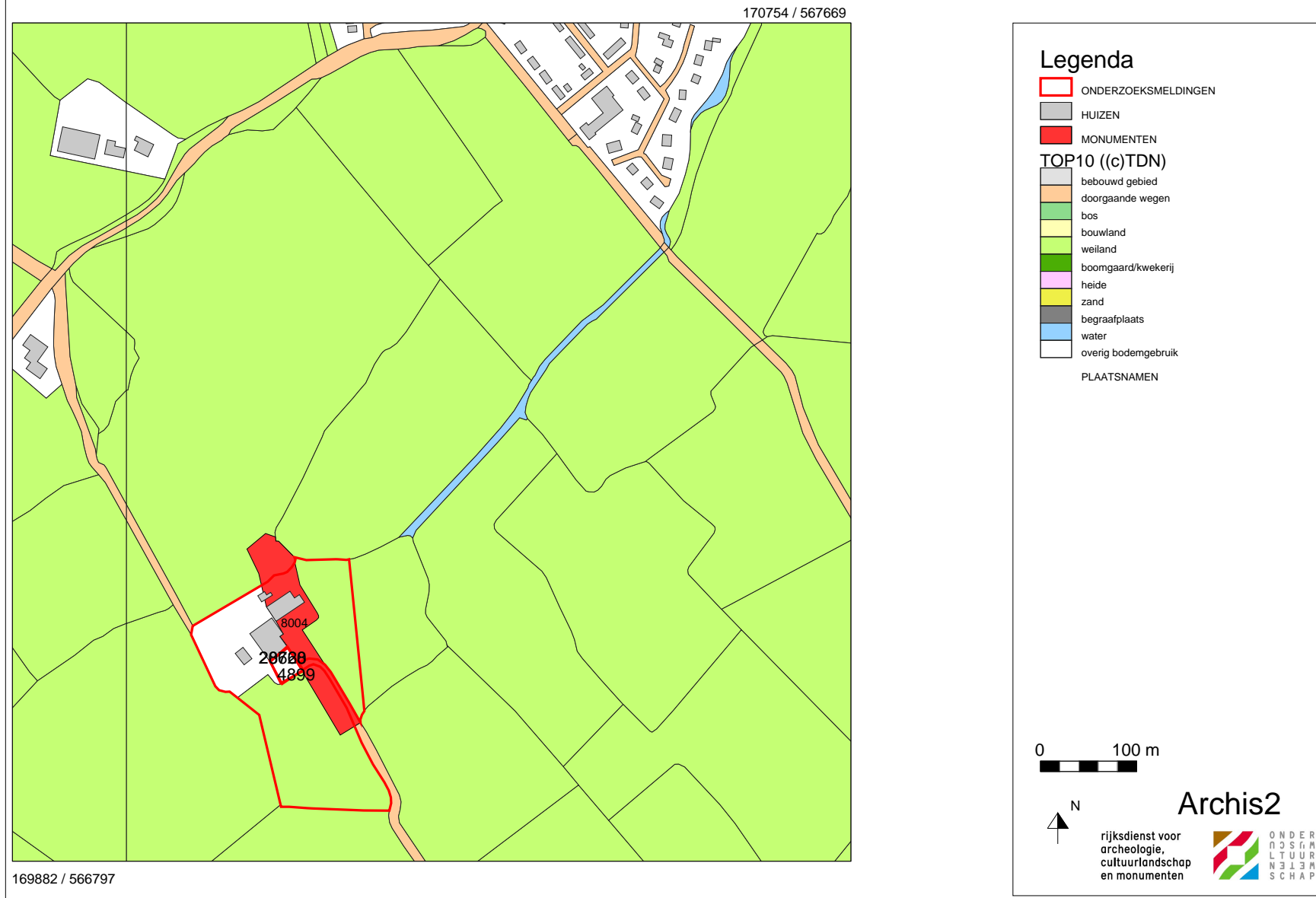
---

¹Definitieve opgraving plangebied terp Wynserdyk 53 te Easterein, Terp Wyns. Opsteller dr. G. J. de Langen, Provinciaal archeoloog provincie Fryslan.

Afbeelding 1 Topografische kaart van de onderzoekslocatie (omcirkeld dan wel omkaderd) en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

30-09-2008

Afbeelding 2 Archeologische verwachtingswaarden, monumenten en waarnemingen in de omgeving van de onderzoekslocatie. Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II, 30 september 2008.

1.5 Werkwijze

Ten behoeve van het onderzoek is de nieuwbouwput van 25×30 meter verdeeld in twee archeologische werkputten. Deze putten zijn vlaksgewijs ontgraven tot de voor de nieuwbouw noodzakelijke diepte. Archeologisch interessante vlakken zijn opgeschaafd en gedocumenteerd. Per put zijn twee opgravingsvlakken aangelegd, met nog een derde controlevlak in put 1 op de grootste ontgravingsdiepte. De opgravingsvlakken zijn getekend (schaal 1:50), gefotografeerd en met een metaaldetector onderzocht op metaalvondsten. Daar waar mogelijk zijn vondsten per spoor of per laag verzameld. Bij de aanleg van de vlakken zijn de vondsten verzameld in vakken van 5×5 m. Profielen alsmede de coupes, zijn beschreven en gefotografeerd. In het veld zijn de hoogtes van sporen en lagen bepaald ten opzichte van het NAP. Voor de digitale gegevensverwerking is gebruik gemaakt van een archeologisch database programma.

2 Resultaten

2.1 Gaafheid van de vindplaats

De oppervlakteverstoring van de terp varieerde van circa 70 cm op het hoogste punt tegen de bestaande bebouwing aan, afnemend tot circa 20 cm op het laagst gelegen deel van het onderzoeksterrein. Hieronder was de opbouw van de terp nog grotendeels intact.

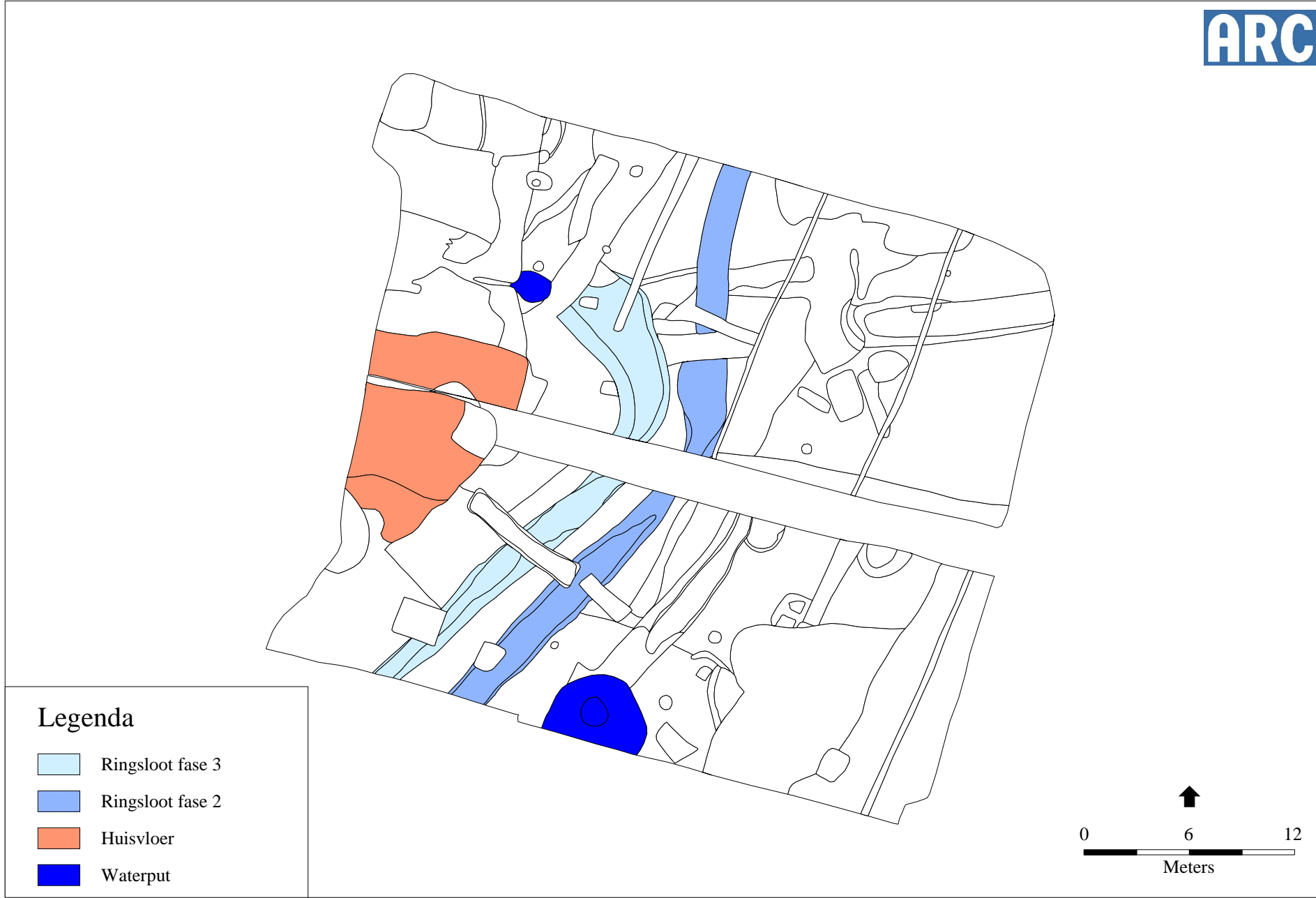
2.2 Sporen en structuren

Het onderzoek heeft voornamelijk sporen en vondsten opgeleverd uit de Middeleeuwen, met daarnaast nog enige sporen uit de Nieuwe Tijd. Gezien de doelstelling in het PvE zijn deze laatste buiten beschouwing gelaten. Van de middeleeuwse sporen is in het veld reeds een globale interpretatie gemaakt. Bij de uitwerking zijn alleen die sporen die voor het beantwoorden van de vraagstelling van belang zijn, nader onderzocht.² De betreffende sporen zijn geïnterpreteerd en als zodanig weergegeven in afbeeldingen 3 en 4. Op deze afbeeldingen is te zien dat zich in de westelijke helft van het opgegraven terrein de restanten van een huisvloer bevinden. Op afbeeldingen 5 en 6 is bovendien te zien hoe deze structuur in het veld is waargenomen. De vloer bestond uit een laag opgeworpen plaggen. De onderste lagen van deze vloer bevatten fragmenten van aardewerk die te plaatsen zijn in de 10e–11e eeuw. Dit huis is dus aangelegd ergens aan het einde van de Karolingische Tijd of in het begin van de Late Middeleeuwen.³

Opmerkelijk is dat zich hoger op in de vloer, tussen vondsten uit bovengenoemde periode, vondstmateriaal uit een veel vroegere periode bevond. Het betrof fragmenten van in de Romeinse Tijd te dateren terpaardewerk. Het lijkt aannemelijk dat de vloer is opgehoogd met plaggen van een nabijgelegen locatie waar zich

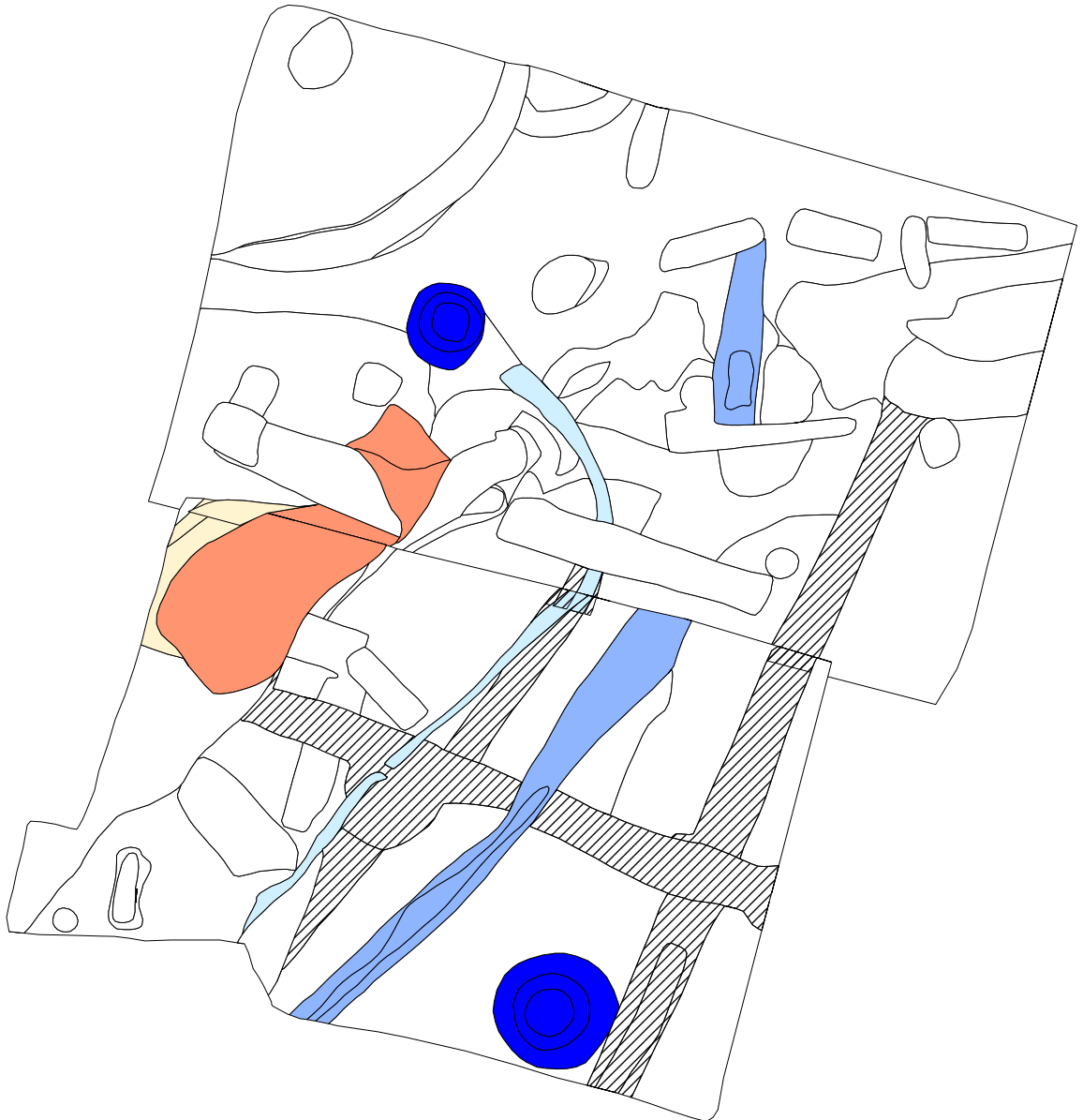
²Naast deze sporen zijn op vlakken 1 en 2 diverse andere sporen waargenomen, waaronder mestkuilen, afvalkuilen en greppels. Voor de volledigheid zijn alle sporen die per werkput per vlak zijn aangetroffen weergegeven in bijlagen 1 tot en met 4.

³Determinatie van het vondstmateriaal: K.L.B. Bosma, ARC bv.

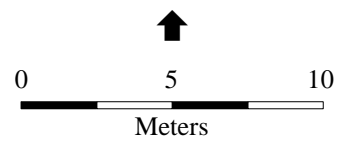
Afbeelding 3 De belangrijkste sporen in vlak 1, Kaart: B. Schomaker.

Legenda

- Verkavelingssloot
- Ringsloot fase 3
- Ringsloot fase 2
- Waterput
- Huisvloer
- Randzone huis

Afbeelding 4 De belangrijkste sporen in vlak 2, Kaart: B. Schomaker.

Afbeelding 5 Overzicht van de gevonden plaggenvloer. Foto: S.J. Tuinstra.

Afbeelding 6 Doorsnede van de gevonden structuur met diverse vullingslagen, met daaroverheen in grijs de terplagen behorende bij fase 3. Foto: S.J. Tuinstra.

oorspronkelijk Romeinse bewoning heeft bevonden. Ten oosten van de huisvloer bevonden zich twee erf- of ringsloten. De meest oostelijke sloot werd doorsneden door sporen die op hun beurt zijn 'afgedekt' door de meer westelijk gelegen ringsloot. Hoewel vondstmateriaal dat in de sloten is aangetroffen uit dezelfde periode dateert, kan op basis van de stratigrafie dus worden geconcludeerd dat er op twee verschillende momenten, op twee verschillende locaties een ringsloot is aangelegd. De oudere, oostelijke ringsloot is als het ware vervangen door een meer naar het westen gelegen sloot.

Naast deze ringsloten zijn minimaal twee waterputten herkend die ook met de huisstructuur geassocieerd kunnen worden. In vlak 2 zijn verder enkele noord-zuid en oost-west georiënteerde verkavelingssloten aangetroffen die zich stratigrafisch onder de eerder genoemde sporen bevinden. De aangetroffen sporen zijn op basis van het bovenstaande in te delen in vier fases. De eerste en vroegste fase omvat een aantal sloten die tot de oorspronkelijke landinrichting behoren. In de tweede fase is hieroverheen een structuur aangelegd en gedeeltelijk ingegraven, die in het veld nog te herkennen was als een plaggenvloer, en deel heeft uitgemaakt van een huis. Het erf dat hoorde bij dit huis werd omgeven door een ringsloot.

De plaggenvloer is in een daarop volgende fase opgehoogd met van een nabijgelegen locatie gestoken plaggen. Vermoedelijk werd in deze fase de bewoningslocatie voorzien van een nieuwe erfsloot. Het geheel is afgedekt door latere terplagen. Met deze latere fase geassocieerde sporen zijn vanwege de veel recentere datering niet nader onderzocht. Hoewel deze fasen kunnen worden onderscheiden op stratigrafische gronden is geen onderscheid te maken wat betreft de datering van de vroegere en latere fasen. Al het vondstmateriaal kan eenduidig worden gedateerd in de 10e – 11e eeuw. De scherven van terpaardewerk vertegenwoordigen geen bewoning op de onderzoekslocatie, maar zijn als 'opspit' meegekomen van een andere locatie bij de renovatie van de huisvloer.

2.3 Vondstmateriaal

Met het oog op de doelstelling uit het PvE is slechts een beperkt deel van het verzamelde vondstmateriaal nader bestudeerd. Het betrof enkel de vondsten die afkomstig waren uit de boven beschreven sporen en structuren en die in die zin van belang zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen (tabel 1). Deze vondsten vertegenwoordigden voor het grootste gedeelte fragmenten van aardewerk, alsmede één fragment van een maalsteen van tefriet. Het aardewerk is voornamelijk te plaatsen in de periode van de 10e – 11e eeuw. Vertegenwoordigd zijn fragmenten van kogelpotaardewerk, enkele stukken pingsdorfaardewerk en een tweetal scherven van gedraaid Karolingisch materiaal, dat echter vanwege de gefragmenteerdheid niet nader te duiden zijn. Verder is zoals gezegd een kleine component Romeins handgevormd aardewerk (terpaardewerk) geborgen uit de plaggenvloer. Dit materiaal bevond zich in de plaggen waarmee de vloer op een zeker moment is opgehoogd en is secundair in de plaggenvloer terecht gekomen.

put	vlak	spoor	aardspoor	vulling	vnr	vertegenwoordigd vondstmateriaal	datering
1	1	2	huisvloer	1	3	kogelpot, pingsdorf	10–11
1	1	2	huisvloer	1	5	kogelpot, pingsdorf	10–11
1	1	2	huisvloer	1	40	kogelpot	10–11
1	1	4	huisvloer	1	1	kogelpot, pingsdorf	10–11
1	2	2	huisvloer	1	41	kogelpot	10–11
1	2	4	huisvloer	1	37	terpaardewerk, kogelpot	lijz–rom; 10–11
1	2	4	huisvloer	1	52	kogelpot	10–11
1	2	11	huisvloer	1	35	terpaardewerk	lijz–rom
1	2	11	huisvloer	1	45	terpaardewerk	lijz–rom
2	1	4	huisvloer	1	20	terpaardewerk, kogelpot	lijz–rom; 10–11
2	1	11	huisvloer	1	19	terpaardewerk, kogelpot, Karolingisch gedraaid aardewerk	lijz–rom; 10–11
2	2	54	huisvloer	1	46	kogelpot	10–11
2	1	6	ringsloot	1	21	kogelpot	10–11
2	1	6	ringsloot	1	33	kogelpot	10–11
2	1	6	ringsloot	2	22	kogelpot	10–11
2	2	6	ringsloot	1	51	kogelpot	10–11
1	1	20	verkavelingssloot	4	15	kogelpot	10–11
1	1	20	verkavelingssloot	1	13	kogelpot	10–11
2	1	20	verkavelingssloot	1	30	kogelpot	10–11
2	1	22	verkavelingssloot	1	29	kogelpot	10–11
2	1	22	verkavelingssloot	1	29	maalsteen tefriet	onbekend, waarschijnlijk 10–11
1	1	16	waterput	1	14	kogelpot	10–11

Tabel 1 Vondstmateriaal uit relevante sporen.

3 Conclusies

Op basis van de resultaten van het onderzoek kunnen de vragen uit het PvE als volgt worden beantwoord:

1 *Hoe ontwikkelde zich de terp.*

Op het terrein bevonden zich aanvankelijk alleen oost-west en noord-zuid georiënteerde verkavelingsloten. Op een zeker moment, ergens in de 10e eeuw n. Chr., is hierover een structuur opgeworpen die bestond uit plaggenmateriaal. Deze structuur kan worden geïnterpreteerd als huis. Ten oosten van dit huis bevond zich een erf- of ringsloot. Bovendien kunnen enkele waterputten geassocieerd worden met het huis. In een latere fase is de vloer van het huis opgehoogd met plaggen van een nabijgelegen locatie waar in een veel eerdere periode bewoning heeft plaatsgevonden. Op deze manier is aardewerk uit de Romeinse Tijd in deze middeleeuwse huisvloer terecht gekomen. Ook werd in een latere fase de erfsloot verlegd in westelijke richting. De middeleeuwse bewoning kwam, gezien de datering van het vondstmateriaal, ergens in de 11e eeuw ten einde en de terp werd opgehoogd ten behoeve van bewoning in de Nieuwe Tijd.

2 *Hoe werd het nederzettingsterrein binnen de uitbreiding van de stal door de eeuwen heen gebruikt.*

Het terrein is vanaf de Laat-Karolingische Tijd in gebruik geweest als woonlocatie. Vanaf dit moment bevond zich hier een huis met een vloer van plaggen. Bewoning duurde tot in de 11e eeuw. De aard van de bewoning veranderde gedurende deze periode echter niet. De situatie in de Nieuwe Tijd is niet nader onderzocht.

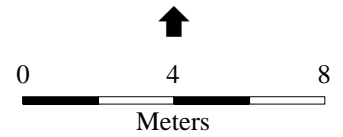
4 Samenvatting

Bij een archeologische opgraving in Easterein zijn sporen en vondsten aangetroffen, die dateren uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. De aangetroffen sporen zijn in te delen in vier fases. De eerste en vroegste fase omvat een aantal sloten die tot de oorspronkelijke landinrichting behoren. In de tweede fase is hieroverheen een structuur aangelegd en gedeeltelijk ingegraven, die in het veld nog te herkennen was als een plaggenvloer, en deel heeft uitgemaakt van een huis. Het erf dat hoorde bij dit huis werd omgeven door een ringsloot. De plaggenvloer is in een daarop volgende fase opgehoogd met van een nabijgelegen locatie gestoken plaggen. Vermoedelijk werd in deze fase de bewoningslocatie voorzien van een nieuwe erfsloot. Het geheel is afgedekt door latere terplagen. Met deze latere fase geassocieerde sporen zijn vanwege de veel recentere datering niet nader onderzocht, dit conform de in de PvE geformuleerde doelstellingen. Het aardewerk dateert vooral uit de 10e- en 11e eeuw.

Legenda

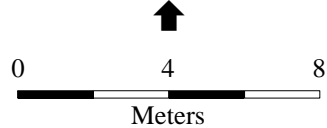
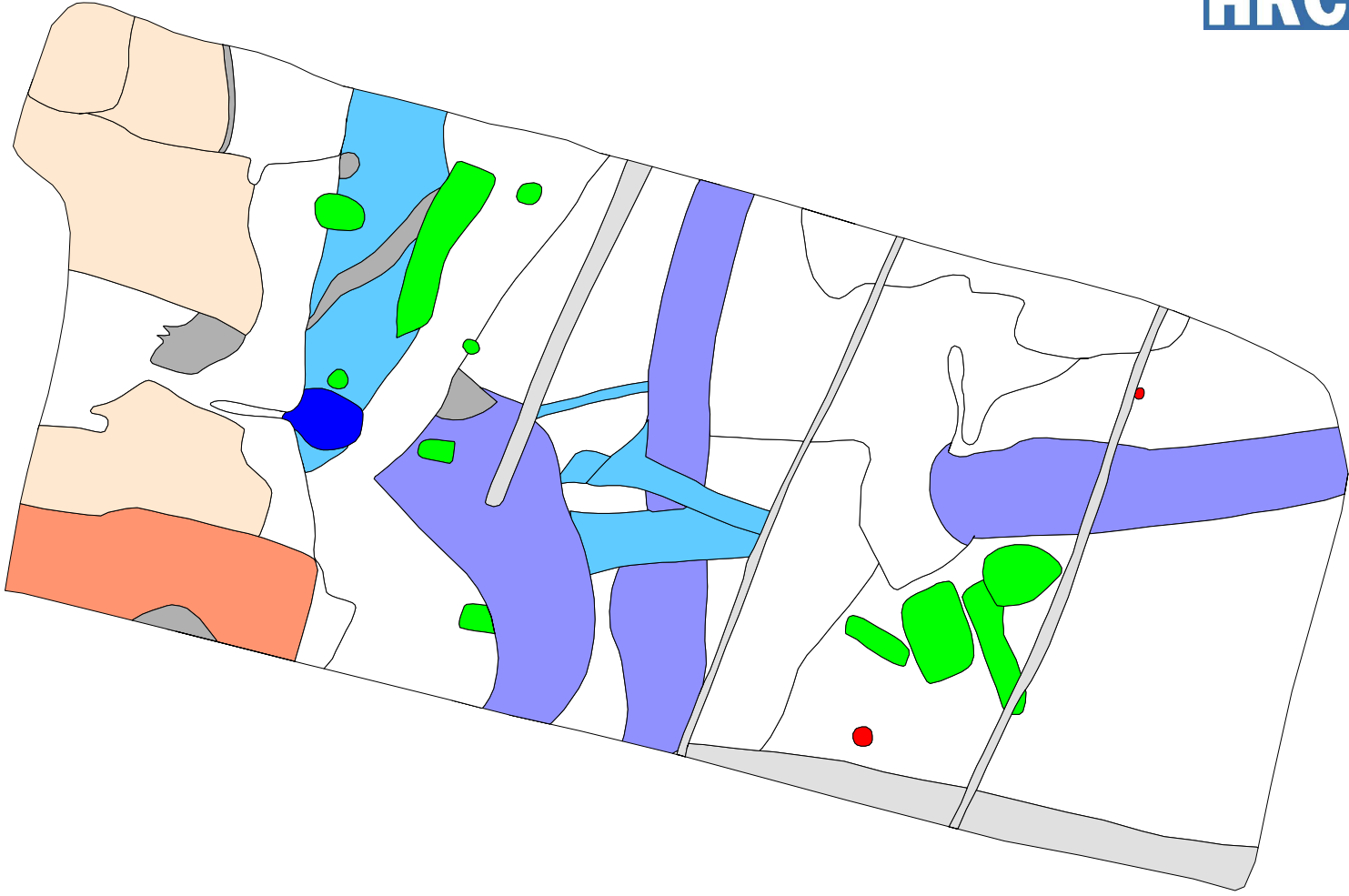
	Laag		Paalspoor
	Huisvloer		Dagzoom
	Rand huis		Recente verstoring
	Vlek		Greppel
	Kuil		Onbekend
	Sloot		Ingraving
	Waterput		

Bijlage 1 Sporen van put 1, vlak 1, Kaart: B. Schomaker.

Legenda

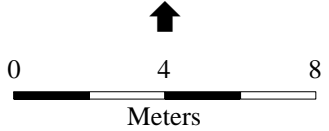
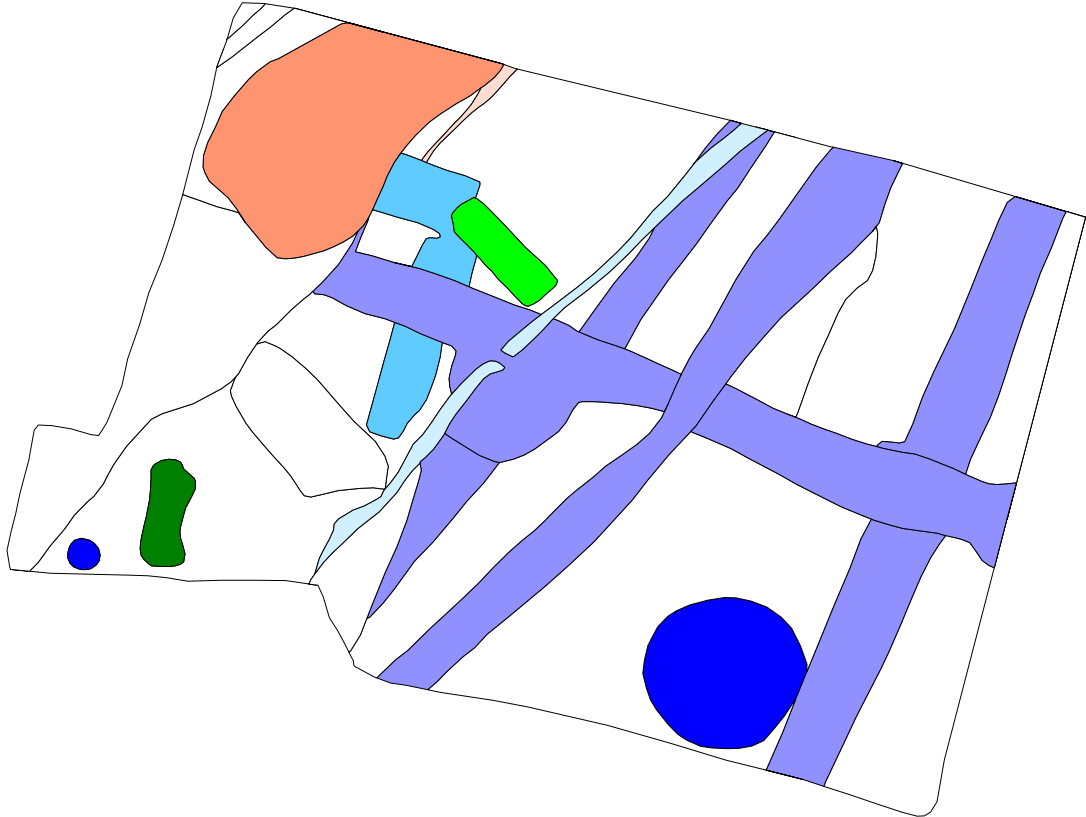
- Vlek
- Laag
- Sloop
- Recente versterking
- Kuil
- Greppel
- Paalspoor
- Huisvloer
- Waterput
- Nieuwe Tijd

Bijlage 2 Sporen van put 2, vlak 1, Kaart: B. Schomaker.

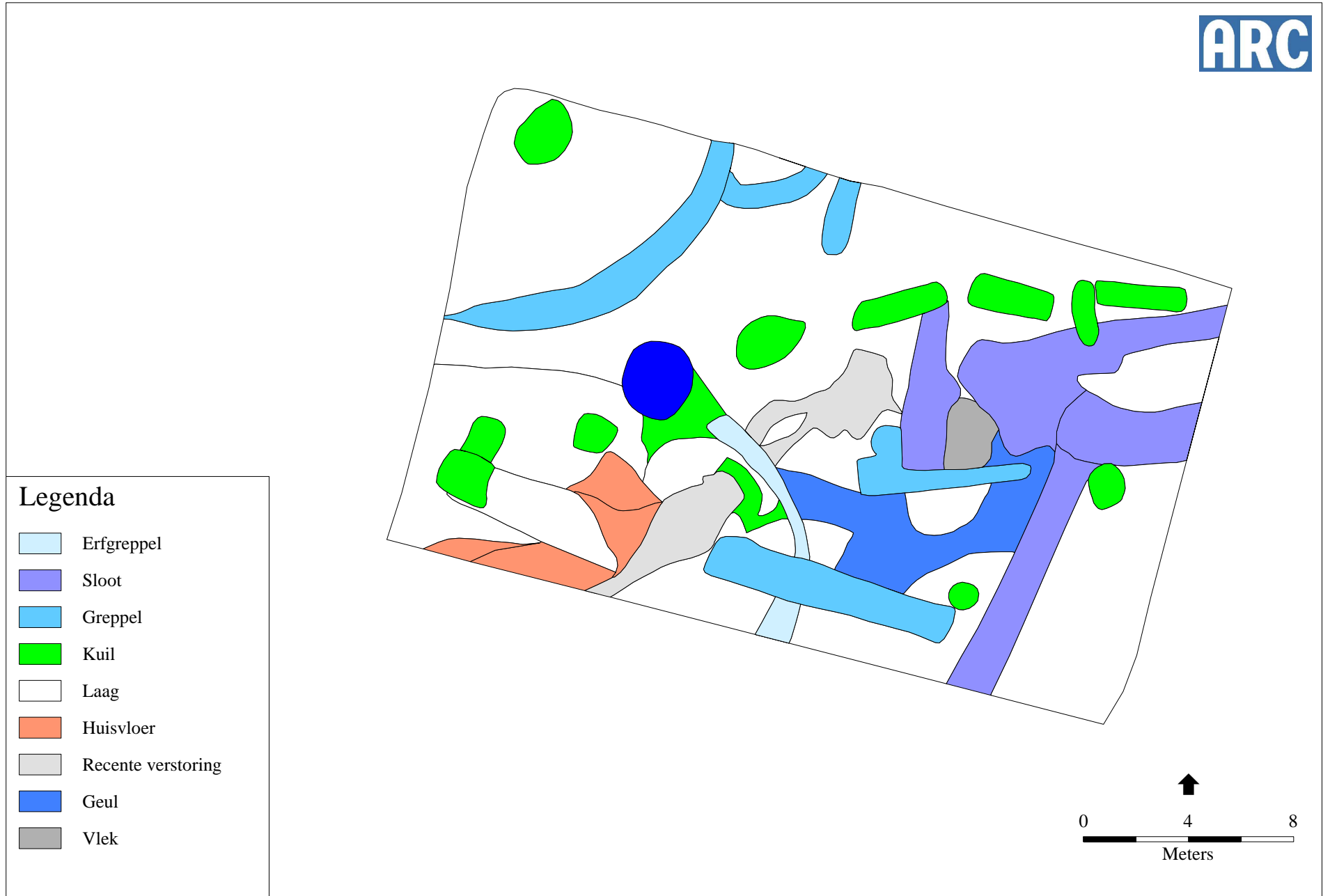
Legenda

- Huisvloer
- Sloot
- Laag
- Waterput
- Mestkuil
- Kuil
- Greppel
- Dagzoom
- Huisgreppel

Bijlage 3 Sporen van put 1, vlak 2, Kaart: B. Schomaker.

Bijlage 4 Sporen van put 2, vlak 2, Kaart: B. Schomaker.